

Ga tot Jozef

Het verhaal van de stille heilige

Ga tot Jozef

Het verhaal van de stille heilige

Br. René Stockman f.c.

CARMELITANA

Betsaida

© Uitgeverij Carmelitana, Gent (www.carmelitana.be)
Co-editie: uitgeverij Betsaida, 's-Hertogenbosch
(www.betsaida.org)

ISBN: 978-94-92434-12-8 (België)
ISBN: 978-94-91991-58-5 (Nederland)
Wettelijk Depot: D/2018/0770/03 (België)

Cover: Georges de la Tour (\pm 1640, Louvre, Paris)
NUR: 707
Vormgeving en cover: [Press Point.be](http://PressPoint.be), Kluisbergen
Druk: ????

Inhoud

Inhoud	5
Voorwoord	7
Inleiding	11
Wat weten we over Jozef?	15
Jozef theologisch doorlicht	39
Jozef, de stille heilige	55
Jozef, de rechtvaardige	63
Jozef, de nederige	71
Jozef, beschermer van families	79
Jozef, de arbeider	87
Jozef, de gehoorzame	95
Jozef, patroonheilige van de Kerk	103
Jozef en de goede dood	111
De iconografie van Jozef	119
Devotie tot Jozef	125
Bidden tot Jozef	145
Bibliografie	157

Voorwoord

Sint Jozef wordt altijd voorgesteld als een stille teruggetrokken man. Ook de evangeliën zeggen niet veel over hem. Matteüs en Lucas brengen hem ter sprake in het verhaal over de geboorte van Jezus. Maar het is alleen Matteüs die onze blik op hem richt. Bij Lucas is het Maria die alle aandacht krijgt. Dat is natuurlijk niet verwonderlijk. Ze is de moeder. Zij is het ook die de boodschap van de engel ontvangt en haar *fiat* uitspreekt. Als ze inderdaad de moeder is geworden van Gods Zoon, dan toch omdat ze haar ja-woord had gegeven: “Mij geschiede naar Uw woord”. Voordat ze Hem in haar schoot heeft gedragen, had ze Hem reeds in haar hart ontvangen door het geloof.

In het verhaal van Matteüs wordt aan Jozef, de man van Maria, de zorg voor het kind toevertrouwd. Door Jozef behoort Jezus tot het geslacht van David.

Ga tot Jozef

Jozef is in alle waarheid een zoon van Abraham, behorend tot Gods volk, het volk van het verbond. Want daartoe heeft God zijn volk geroepen: om te leven in verbondenheid met Hem, van harte en consequent, en om te beantwoorden aan wat Hij van hen verlangt. Zo wordt Jozef ons voorgesteld: als behorend tot het godsvolk, een trouwe gelovige, een *justus*, een “rechtschapen man”. Rechtschapen omdat hij leeft naar Gods geboden.

Het is precies daarom, omdat hij rechtschapen is, dat hij er over nadenkt in stilte van zijn vrouw weg te gaan, want ze is zwanger. Maar ook hij, zoals Maria, ontvangt de boodschap van de engel dat hij niet bevreesd moet zijn Maria tot zich te nemen, want wat haar is overkomen, is het werk van de Geest. Van Jozef wordt geen *fiat* gevraagd. Maar toch staat er dat hij deed zoals de engel van de Heer hem bevolen had. Als hij Maria als zijn vrouw blijft erkennen, dan juist omdat hij geloofd heeft wat hem vanwege de Heer was gezegd. Zo wordt hij ons getekend: als een rechtvaardige, iemand die zich helemaal openstelt voor Gods wondere werking. Rechtvaardig, zeer zeker, maar in alle waarheid “gerechtvaardigd door het geloof”.

Toen hij van haar in stilte wilde scheiden, was het omdat hij wilde leven volgens de voorschriften van de wet. Maar van een rechtvaardige op grond van de werken is hij, door te luisteren naar Gods woord,

een rechtvaardige geworden door het geloof. Zo is hij in de volle zin van het woord een zoon van Abraham, niet alleen naar het vlees maar door het geloof. Jezus moet nog geboren worden en toch voelen we hier al, bij Jozef, het hart kloppen van het evangelie dat Jezus zal verkondigen en dat Paulus zo indrukwekkend zal verwoorden: dat wij gerechtvaardigd worden niet door onze werken maar door het geloof in Gods goedheid en genade.

Alles is genade. Het is door te luisteren naar Gods woord en door het geloof dat we gerechtvaardigd worden. Zo is het ook Jozef vergaan. Niet die ene keer aan het begin. Maar al de tijd dat hij het verborgen leven leidde met Jezus en Maria te Nazareth. Zo is hij ook ons voorbeeld. Een leven leiden in eenvoud, voortdurend in de nabijheid van Jezus, een leven van beschouwing en gebed, zorgend voor Hem in grote genegenheid en liefde. Het is ons aller roeping.

Op vele wijzen en in vele toonaarden wordt ons in dit boek over die roeping gesproken. Over de roeping van de heilige Jozef. Hoe hij die roeping beleefd heeft en wat ze voor hem, die zo dicht bij Jezus geleefd heeft, betekend heeft. In ieder hoofdstuk wordt ons ook steeds verduidelijkt hoe dat ook onze roeping is en wat dit voor ons en voor een waarachtig christelijk leven betekent. En niet alleen voor ons persoonlijk maar voor heel de Kerk. Niet toevallig is Sint Jozef de patroon van de Kerk. En

Ga tot Jozef

telkens wordt ook verduidelijkt hoe relevant het leven, de roeping en de spiritualiteit van Sint Jozef zijn voor de vele uitdagingen in het leven en de samenleving vandaag. “Ga tot Jozef”: we hebben veel van hem te leren. Dat dit boek ons daartoe bij de hand neemt, daarvoor zijn we Broeder René zeer dankbaar.

+ Jozef Kardinaal De Kesel

Inleiding

Jozef, de stille heilige. Stil, omdat van hem geen woorden zijn bewaard. Stil ook omdat over hem niet zoveel geschreven is. Nochtans mogen we Jozef als een belangrijke heilige beschouwen. Samen met Maria stond hij in voor de opvoeding van Jezus. Voorwaar een delicate opdracht!

In de evangeliëverhalen verschijnt Jozef steeds als de getrouwe en gehoorzame man, die zich helemaal overgeeft aan de Wil van God. Door zijn gehoorzaamheid maakte hij wat in de ogen van de wereld onmogelijk is, toch mogelijk. Hij werd geroepen om Maria als zijn echtgenote te aanvaarden, tegen alle redelijkheid in. Als de redelijkheid wijkt, kan alleen het geloof nog aan een mens richting geven. Het antwoord van Jozef was een gelovig ja, boven alle twijfel uit. Hij werd geroepen om de voedstervader van Jezus, de Mensenzoon, te worden. Het was geen

Ga tot Jozef

evidentie in een schijnbaar buitenechtelijk kind zijn eigen kind te zien en het dan nog als de Zoon van God te beschouwen. We mogen hem dan ook gerust de wereldse vader noemen; een volwaardige vader die Jezus als legitieme zoon heeft aanvaard en Hem ook met vaderlijk goedheid, wijsheid en misschien wel gestrengheid heeft opgevoed.

Omwille van deze gelovige grondhouding die zijn leven sierde mogen we Sint-Jozef als een groot man zien, waardig om een blijvende plaats in te nemen naast Jezus en Maria. Zijn beeltenis vinden we in bijna alle kerken; in het verleden waren nauwelijks huisgezinnen waarin Sint-Jozef niet aanwezig was. Zijn beeld stond op de schouw, naast het beeld van Maria; dikwijls met het kind Jezus op zijn arm, zoals het een goede vader past. Veel gelovigen vonden en vinden nog steeds bij hem troost en perspectief in dikwijls uitzichtloze situaties. Er zijn veel verhalen bekend van mensen die tot Sint-Jozef baden en op een ongeziene en onverwachte wijze werden geholpen. Omdat Jozef ook voor de materiële omkadering van de heilige Familie instond, wordt hij dikwijls aanroepen bij materiële noden. Alsof hij als een goede huisvader ook vandaag nog blijft zorgen voor zijn kinderen. Hij heeft het voordeel om op een heel rechtstreekse wijze zowel tot Maria als tot Jezus zelf te kunnen gaan, als echtgenoot en vader in eeuwigheid, om voor ons ten beste te spreken.

Omdat er zo weinig over Jozef geweten is, zelfs in de evangeliëverhalen, ontstonden in de loop der tijden andere verhalen. Ook in de apocriefe evangelië ontbreekt het niet aan verhalen over Jozef in het kader van Jezus' kinderjaren. Bij het uitschrijven van het verhaal van de stille heilige hebben we dan ook gebruik gemaakt van deze verhalen. Ook al ontbreekt soms een solide historische basis, het feit dat ze door de traditie heen vorm kregen en stand hielden, getuigt enerzijds van de volksvroomheid die zich rond de figuur van Jozef ontwikkelde, maar is anderzijds ook een uiting van verwoede pogingen om van Jozef een duidelijker beeld te krijgen, vooral in zijn relatie met Jezus en Maria. Nader onderzoek heeft ondertussen uitgewezen dat een aantal van deze verhalen misschien toch niet van enige waarheid ontdaan zijn.

Met dit boekje hopen we de figuur van de heilige Jozef wat meer voor het voetlicht te plaatsen. Het mag een hulp zijn voor wie Jozef graag aanroepen om aan hun gebed wat meer fundament te geven. Het wil ook een ode zijn aan allen die de naam van Jozef hebben meegekregen en wat meer te weten willen komen over hun patroonheilige. Het is tevens een bezinning die biddend en zoekend is ontstaan, mediterend met de heilige Jozef. We zijn dankbaar dat we tijdens dit biddend zoeken onverwachte lichtpunten mochten ontdekken. Wellicht was ook dit het werk van de stille heilige...

Br. René Stockman - Broeder van Liefde

Wat weten we over Jozef?

Sint Jozef mag dan als een populaire heilige worden beschouwd, de biografische gegevens die we over hem hebben zijn niet talrijker dan die over veel andere vroegchristelijke heiligen. Maar wat we weten is wel gestaafd door teksten uit het evangelie over de rol van Sint Jozef rond de geboorte van Jezus.

Waar de evangelist Lucas vooral het verhaal doet over Maria en de wijze waarop zij vernam de moeder te mogen worden van Jezus, is het de evangelist Mattheüs die zich focust op Jozef en de wijze waarop hij betrokken werd bij de incarnatie.

Naast de vier evangeliën zijn er ook nog de apocriefe evangeliën. Deze zijn weliswaar niet opgenomen in de lijst van de canonieke boeken, maar ontstonden in de eerste eeuw als verhalen

en werden deels toegeschreven aan apostelen. Deze verhalen moesten het geloof van de eerste christenen ondersteunen en gaven tegelijk ook een inzicht in de wijze waarop het geloof zich in de eerste eeuwen ontwikkelde. Meestal zijn het mengelingen van authentieke overleveringen en verhalen die een poging doen om de eerder sobere evangeliën wat meer kleur te geven. Vooral de perioden uit het leven van Jezus waarover de vier evangeliën niet spreken, zijn het terrein van de apocriefe evangeliën, en zo vinden we ook enkele verhalen met Jozef als belangrijk personage.

Sommigen halen ook inspiratie en informatie uit de visioenen die bepaalde mystici ontvingen en die beschrijvingen bevatten van plaatsen en gebeurtenissen in verband met Jezus, Maria en ook Jozef. Natuurlijk zijn dit de minst betrouwbare historische bronnen, maar toch kunnen ze ons helpen een sfeerbeeld te vormen rond de persoon van Jozef en zijn persoonlijkheid beter te leren kennen.

De eerste maal dat gesproken wordt over Jozef is in de geslachtslijst die in het eerste hoofdstuk als ouverture van het evangelie van Mattheüs wordt aangebracht. Daarin verschijnt Jozef als laatste, als afstammeling van David. Even later zal hij dan ook genoemd worden: “Jozef, zoon van David” (Mt. 1, 20). De geslachtslijst is zeer logisch opgebouwd, tot men bij de laatste trede aankomt. Daar wordt gezegd dat Jezus uit Maria is geboren en niet

uit Jozef. “Jakob was de vader van Jozef, de man van Maria; uit haar is Jezus geboren, die Messias genoemd wordt” (Mt. 1, 16). Iedereen wordt “vader van” genoemd, behalve Jozef, bij wie slechts via Maria de band met Jezus wordt aangetoond. Hij wordt wel de man van Maria genoemd.

Van Jezus was aangekondigd dat Hij geboren zou worden uit het geslacht van David. We zouden kunnen zeggen dat dit slechts zijdelings wordt gerealiseerd door de aanwezigheid van Jozef die het vaderschap van Jezus op zich neemt, zonder echt de vader te zijn. Dit wordt in het verhaal over de droom van Jozef onmiddellijk na de geslachtslijst nader verklaard en in feite ook gelegaliseerd. Daar leren we dat Jozef het vaderschap opneemt en dus werkelijk de vader van Jezus wordt, met alle rechten en plichten die eraan verbonden zijn. Het woord “voedstervader”, zoals we Jozef dikwijls noemen, zou hier tot het misverstand kunnen leiden dat Jozef slechts de voogd was van Jezus, omwille van de afwezigheid van de echte vader. We moeten daarom het verhaal dat Mattheüs ons brengt, plaatsen tegen de achtergrond van de joodse wetgeving rond de erkenning van een kind.

Wat zijn de feiten?

Hier moeten we even een overstap maken naar de apocriefe evangeliën die ons iets leren over de positie van Maria en de wijze waarop Jozef in haar leven kwam.

Het proto-evangelie van Jacobus leert ons dat de vader van Maria Joachim heette en de moeder Anna. Het is wel merkwaardig dat deze namen naderhand in de officiële heiligenkalender werden opgenomen en ook een eigen feest kregen. Wellicht is het minder belangrijk de juiste namen te weten van de ouders van Maria. Belangrijker lijkt het feit dat het gaat over de ouders van Maria die haar een specifieke opvoeding hebben gegeven en daardoor indirect hebben meegewerkt aan de realisatie van de incarnatie. Volgens dit proto-evangelie waren de ouders van Maria zeer welstellende mensen, die een deel van hun bezittingen wegschonken aan de armen. Maar ze hadden geen kinderen, wat voor hun omgeving een teken van tegenspraak was, want bij de Joden moest een deugdzaam leven beloond worden met een schare kinderen.

Daarom verliet Joachim het huis om zich in de woestijn terug te trekken om door vasten en gebed aan God een kind af te smeken. Tijdens deze periode verscheen aan Anna een engel die haar zei: “Anna, Anna, de Heer heeft uw gebed verhoord, gij zult ontvangen en een kind ter wereld brengen

en overal ter wereld zal men over uw kind spreken” (Prot. 4, 4). Het is wel opvallend dat het gebeuren bij Anna veel gelijkenis vertoont met wat later aan Maria zal gebeuren. Ook andere aankondigingen aan onvruchtbare vrouwen die daarna een kind zouden baren, gebeurden op dezelfde wijze. Het doet ons denken aan de belofte aan Abraham en Sara, aan Anna, de echtgenote van Elkana en de toekomstige moeder van Samuel, en ook aan Elisabeth en Zacharias, de ouders van Johannes de Doper. Het proto-evangelie heeft dus het verhaal rond de geboorte van Maria op dezelfde lijn willen plaatsen als andere voorname personen uit het Oude Testament en tegelijk vooruit willen kijken naar de geboorte van Jezus.

Vol vreugde zal Anna het goede nieuws aan haar man mededelen, en tegelijk de belofte doen: “Zo waar als God mijn Heer leeft zal het kind dat ik ter wereld zal brengen, of het een jongen of een meisje is, iedere dag Hem ten dienste zijn” (Prot. 4, 2).

Wat betekende nu deze belofte die Anna deed toen zij Maria toevertrouwde aan de Heer? Ook hier geeft het proto-evangelie een antwoord, en is er ook een liturgisch feest dat dit gebeuren onderstreept.

We kennen het verhaal van de opdracht van Maria in de tempel, of de tempelgang van Maria. De traditie vertelt dat Maria op driejarige leeftijd

naar de tempel wordt gebracht om daar te blijven en een leven te leiden dat helemaal is toegewijd aan God. Ze wordt dus voorbestemd om een godgewijd leven in celibaat te leiden, waarbij haar maagdelijkheid uitdrukkelijk wordt aangegeven en benadrukt. Ook Samuël werd op jonge leeftijd aan de tempel toevertrouwd om bij de priester Eli dienst te doen (1 Sam. 1, 25). Dus blijkbaar bestond er een gebruik om jonge kinderen, jongens zowel als meisjes, aan de tempel toe te vertrouwen om daar verder opgevoed te worden tot een diep religieus en toegewijd leven. Het proto-evangelie laat Maria het linnen van de tempel verzorgen, laat haar psalmen bidden en vooral veel mediteren.

Op het moment dat Maria twaalf jaar wordt, stelt zich echter de vraag waar ze naartoe moet, daar ze op de leeftijd komt waarop ze volgens joods gebruik de tempel zou kunnen “verontreinigen” (Lev. 15, 25-30). Enerzijds wil men haar respecteren en helpen om haar gelofte tot maagdelijkheid verder te beleven, maar anderzijds kan zij niet in de tempel blijven.

De hogepriester, toevallig ook Zacharias genaamd, bidt om raad en ontvangt het volgende antwoord: “Zacharias, verlaat de tempel en verzamel alle weduwnaars van het volk. Laat ieder een staf meebrengen en hij voor wie de Heer een wonder zal verrichten zal Maria als echtgenote krijgen” (Prot. 8, 3). We kunnen ons de vraag stellen waarom